

Sygn. akt IV KK 341/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 września 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Puskarski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Małgorzata Gierszon

SSN Marek Pietruszyński

Protokolant Małgorzata Gierczak

w sprawie **M. Z.**

wobec którego umorzono postępowanie o czyn z art. 224a k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 26 września 2018 r.,

kasacji Ministra Sprawiedliwości - Prokuratora Generalnego wniesionej na korzyść
M. Z.

od postanowienia Sądu Rejonowego w D. z dnia 11 sierpnia 2017 r., sygn. akt
VII K [...],

**uchyła postanowienie w zaskarżonej części, tj. orzekającej
o zastosowaniu wobec M. Z. środka zabezpieczającego w postaci
terapii uzależnień i w tym zakresie sprawę przekazuje
do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w D.**

UZASADNIENIE

M. Z. został oskarżony o to, że w dniu 2 kwietnia 2017 r. w D. wiedząc, że zagrożenie nie istnieje zawiadomił o zdarzeniu zagrażającym życiu lub zdrowiu wielu osób lub mieniu w znacznych rozmiarach, mającym wywołać przekonanie o istnieniu takiego zagrożenia, informując telefonicznie pracownika Wojewódzkiego Centrum Powiadamiania Ratunkowego w [...] o wejściu do baru „C.” w D. grupy około 10 - 12 osób narodowości [...], uzbrojonych w materiały wybuchowe w postaci kamizelek wyposażonych w materiały wybuchowe, a następnie pobiciu przez nich pracownicy baru, czym wywołał niezwłoczne podjęcie czynności przez organy ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, mające na celu uchylenie zagrożenia, tj. o czyn z art. 224a k.k.

W toku postępowania Sąd Rejonowy w D. wydanym na rozprawie w dniu 23 czerwca 2017 r. postanowieniem dopuścił dowód z opinii biegłych lekarzy psychiatrów oraz psychologa w celu stwierdzenia m.in., czy oskarżony w czasie popełnienia zarzucanego czynu miał zachowaną zdolność do rozpoznania jego znaczenia i pokierowania swoim postępowaniem. W wydanej opinii biegli psychiatrzy stwierdzili, że „in tempore criminis oskarżony z uwagi na zaburzenia psychotyczne miał zniesioną zdolność rozpoznania znaczenia czynu i pokierowania swoim postępowaniem. Zachodzą okoliczności do zastosowania artykułu 31 paragraf 1 k.k.” Dysponując opinią, Sąd w dniu 11 sierpnia 2017 r. kontynuował rozprawę, w trakcie której przeprowadzono przewód sądowy, a po jego zamknięciu i wysłuchaniu głosów stron (jest zaskakujące, że prokurator wnosił o „uznanie oskarżonego za winnego i wymierzenie mu kary” – k. 124 akt sprawy) wydał orzeczenie nazwane postanowieniem, którym na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k. umorzył postępowanie karne wobec M. Z. wobec stwierdzenia, że sprawca nie popełnił przestępstwa. Na podstawie art. 93a § 1 pkt 3 k.k., art. 93b § 1 k.k., art. 93c pkt 1 k.k. i art. 93f § 2 k.k. orzekł wobec oskarżonego środek zabezpieczający w postaci obowiązku poddania się terapii uzależnień od alkoholu w warunkach ambulatoryjnych, wskazując jako miejsce wykonywania tego środka Poradnię Leczenia Uzależnień i Poradnię Terapii Uzależnienia i Współuzależnienia od Alkoholu w D., ul. A. [...].

Orzeczenie to nie zostało zaskarżone i uprawomocniło się w dniu 6 września 2017 r.

Obecnie Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny od powyższego orzeczenia na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. wniósł kasację. Zaskarżył orzeczenie w części dotyczącej orzeczonego środka zabezpieczającego na korzyść M. Z., zarzucając:

- I. rażące i mające istotny wpływ na treść postanowienia naruszenie przepisu prawa materialnego, a mianowicie art. 93b § 1 k.k., polegające na jego zastosowaniu i orzeczeniu wobec oskarżonego M. Z. środka zabezpieczającego w postaci obowiązku poddania się terapii uzależnień od alkoholu w warunkach ambulatoryjnych, pomimo braku ustalenia istnienia materialnoprawnej przesłanki ogólnej stosowania środka zabezpieczającego, wymienionej we wskazanym przepisie w postaci konieczności zapobieżenia ponownemu popełnieniu przez sprawcę czynu zabronionego;
- II. rażące i mające istotny wpływ na treść postanowienia naruszenie przepisu prawa procesowego, a mianowicie art. 354a k.p.k., polegające na orzeczeniu wobec M. Z. środka zabezpieczającego w postaci obowiązku poddania się terapii uzależnień od alkoholu w warunkach ambulatoryjnych bez wysłuchania biegłego psychologa i biegłych lekarzy psychiatrów, podczas gdy przepis § 1 pkt 1 i 2 art. 354a k.p.k. nakłada na sąd, przed orzeczeniem środka zabezpieczającego, obowiązek wysłuchania wyżej wymienionych podmiotów, zaś odstępianie od tego obowiązku, zgodnie z treścią art. 354a § 2 k.p.k., uzależnione jest od uzyskania zgody sprawcy na zastosowanie terapii uzależnień, której to zgody Sąd nie uzyskał przed wydaniem rozstrzygnięcia w tej kwestii, nie zwracając się do oskarżonego z zapytaniem o zgodę na orzeczenie wobec niego terapii uzależnień od alkoholu.

Autor kasacji wniósł o uchylenie „postanowienia” w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Rejonowemu w D. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest oczywiście zasadna i jako taka podlegała uwzględnieniu w całości w trybie art. 535 § 5 k.p.k., tj. na posiedzeniu bez udziału stron. Już na wstępie trzeba zauważyć, że poza przepisami wskazanymi w kasacji, Sąd orzekający naruszył także art. 414 § 1 k.p.k., bowiem w istniejącej sytuacji

procesowej, tj. gdy przeprowadził przewód sądowy, o umorzeniu postępowania i zastosowaniu środka zabezpieczającego powinien rozstrzygnąć wyrokiem, a nie postanowieniem. W obszernym uzasadnieniu orzeczenia nie wyjaśniono powodu takiego postąpienia, w każdym razie nie świadczy o jego prawidłowości fakt, że opinię sądowo-psychiatryczną wskazującą na niepoczytalność oskarżonego Sąd uzyskał przed 11 sierpnia 2017 r., kiedy to na rozprawie otworzono przewód sądowy, zaś art. 414 § 1 k.p.k. stanowi, że sąd wyrokiem umarza postępowanie w razie stwierdzenia po rozpoczęciu przewodu sądowego okoliczności wyłączającej ściganie. W znaczeniu procesowym „stwierdzenie” okoliczności wyłączającej ściganie należy bowiem do sądu, to zaś może nastąpić po włączeniu w poczet dowodów złożonej przez biegłych opinii, co w rozpatrywanej sprawie miało miejsce po rozpoczęciu przewodu sądowego. Uwzględniając treść art. 118 § 1 i 2 k.p.k. należało zatem uznać, że wydane przez Sąd Rejonowy orzeczenie, mimo nazwania go postanowieniem, zgodnie z art. 414 § 1 k.p.k. należy traktować jako wyrok, co determinowało postać orzeczenia kasatoryjnego, jako że błędne oznaczenie decyzji nie mogło przesądzać o konieczności wydania postanowienia także przez Sąd Najwyższy (w kwestii interpretacji orzeczenia przez pryzmat art. 118 k.p.k., jak też sposobu procedowania sądu odwoławczego zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 19 sierpnia 1983 r., IV KZ 99/83, OSNKW 1984, z. 3 - 4, poz. 34; z dnia 29 listopada 2000 r., III KZ 21/00, LEX nr 46970; V KKN 275/01 z dnia 13 czerwca 2002 r., V KKN 275/01, OSNKW 2002, z. 9 - 10, poz. 79; z dnia 2 września 2003 r., II KK 105/03, OSNKW 2003, z. 9 - 10, poz. 88; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 4 sierpnia 2010 r., II AKz 508/10, LEX nr 686870; nadto uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 1971 r., VI KZP 23/71, OSNKW 1971, z. 10, poz. 148).

Przechodząc zaś do meritum należy stwierdzić, że zgodnie z art. 93b § 1 zd. 1 k.k. sąd może orzec środek zabezpieczający, gdy jest to konieczne, aby zapobiec ponownemu popełnieniu przez sprawcę czynu zabronionego, a inne środki prawne określone w tym kodeksie lub orzeczone na podstawie innych ustaw nie są wystarczające. Wskazany przepis zawiera ogólne przesłanki stosowania wszystkich środków zabezpieczających. Nie ulega wątpliwości, iż podstawowym warunkiem orzeczenia środka zabezpieczającego jest popełnienie przez sprawcę

czynu zabronionego, co w realiach niniejszej sprawy nie jest kwestionowane. Rzecz jednak w tym, że sąd może orzec środek tylko wówczas, gdy jest to konieczne, aby zapobiec ponownemu popełnieniu przez sprawcę czynu zabronionego, a inne środki prawne określone w Kodeksie karnym lub orzeczone na podstawie innych ustaw nie są wystarczające.

Z uzasadnienia zaskarżonego postanowienia nie wynika, że Sąd dokonał jakichkolwiek ustaleń co do ryzyka popełnienia przez M. Z. ponownie czynu zabronionego. Wskazując na przyczynę orzeczenia środka zabezpieczającego stwierdził jedynie, że było ono „konsekwencją ustalenia popełnienia przez oskarżonego zarzucanego mu czynu w warunkach art. 31 § 1 k.k. oraz w świetle wniosku biegłych z zakresu psychiatrii, którzy uznali, że oskarżony nie podejmował dotychczas leczenia odwykowego a koniecznym jest aby takowe podjął w warunkach ambulatoryjnych”. Ma również znaczenie okoliczność, że biegli, którzy stwierdzili u M. Z. zespół zależności alkoholowej i obecność zaburzeń psychotycznych pod postacią ostrej halucynozy alkoholowej w chwili czynu oraz konieczność podjęcia przez niego leczenia odwykowego w warunkach ambulatoryjnych, nie wypowiedzieli się co do prawdopodobieństwa ponownego popełnienia przez oskarżonego czynu zabronionego. W tym stanie rzeczy jako rażąco naruszające przepis art. 93 b § 1 k.k., a także przedwczesne należy uznać orzeczenie wobec M. Z. środka zabezpieczającego w postaci terapii uzależnień.

Słusznie również wskazuje Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny na rażące naruszenie przez Sąd Rejonowy przepisu proceduralnego – art. 354a k.p.k. Przepis ten nakłada na sąd, przed orzeczeniem środka zabezpieczającego, o którym mowa w art. 93 a § 1 k.k., obowiązek wysłuchania biegłego psychologa (art. 354a § 1 pkt 1 k.p.k.), nadto w sprawach osób niepoczytalnych, o ograniczonej poczytalności lub z zaburzeniami osobowości biegłych lekarzy psychiatrów (art. 354a § 1 pkt 2 k.p.k.). Odstąpić od tego obowiązku można jedynie w sytuacji gdy sprawca, wobec którego istnieją podstawy do orzeczenia terapii lub terapii uzależnień, wyraża zgodę na taką terapię lub terapię uzależnień (art. 354a § 2 k.p.k.). „Wysłuchanie”, o którym mowa w art. 354a k.p.k., to nic innego jak dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z ustnej opinii biegłego złożonej na rozprawie lub posiedzeniu (zob. postanowienie

Sądu Najwyższego z 22 września 2003 r., IV KK 288/03, LEX nr 81208). Co do zasady ta opinia będzie poprzedzona złożoną uprzednio pisemną opinią dotyczącą tożsamesgo zagadnienia.

W przedmiotowej sprawie Sąd, uwzględniając wniosek dowodowy obrońcy oskarżonego, dopuścił dowód z opinii biegłych psychiatrów oraz psychologa na okoliczność poczytalności oskarżonego. Na rozprawie w dniu 11 sierpnia 2017 r. M. Z. złożył wyjaśnienia i po przeprowadzeniu postępowania dowodowego Sąd Rejonowy w D. wydał zaskarżone postanowienie. Zaniechał jednak wysłuchania biegłych, nie zwrócił się również do M. Z. z pytaniem, czy wyraża zgodę na terapię uzależnień. Takie postąpienie niewątpliwie doprowadziło do rażącego naruszenia art. 354a k.p.k., które mogło mieć istotny wpływ na treść orzeczenia. W szczególności Sąd pozbawił się bowiem możliwości ustalenia, czy zastosowanie wobec oskarżonego środka zabezpieczającego jest niezbędne, aby zapobiec popełnieniu przez niego kolejnego czynu zabronionego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2007 r., V KK 318/07, LEX nr 332939).

W tym stanie rzeczy należało postąpić zgodnie z wnioskiem kasacji, tj. postanowienie w zaskarżonej części uchylić i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w D., który wyda rozstrzygnięcie po prawidłowym przeprowadzeniu postępowania. W jego trakcie uwzględni poczynione wyżej uwagi dotyczące czynności i ustaleń warunkujących orzeczenie środka zabezpieczającego.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł, jak w wyroku.